

Klademe si otázky

V této kapitole nabízíme ukázky, které záměrně problematizují zobrazené skutečnosti. V souboru naleznete 25 filmových klipů, které povětšinou obsahují prvky zkreslení a manipulace či jsou cíleně hodnotící. Nabízejí příklady dobové publicistiky s prvky ideologicky motivovaného přesvědčování, zachycují jedince v konfliktních situacích či ukazují dobovou sociální praxi, která může být dnešním žákům nesrozumitelná (soutěž Mladí strážci hranic, nakupování na černém trhu). Zobrazení dané skutečnosti vyžaduje, na rozdíl od ilustrativních ukázek, jisté doplnění. Nesrozumitelnost či nejednoznačnost přitom neomezuje atraktivitu ukázek. Spíše naopak, z perspektivy žáků vyznívají vyobrazené jevy zajímavě, podivně až bizarně (chování prodavače k zákazníkům, účast na festivalu politické písně). Předpokládáme, že rozumná míra nedořečenosti tak může spíše vzbudit zájem o problematiku, neboť se zde otevírá prostor pro tvůrčí podíl žáků na utváření významu zobrazené skutečnosti. Přirozeně se vynořují otázky typu: Co ti lidé dělají a proč? Co svým jednáním sledují? Co se to v ukázce odehrává? Tohle se opravdu dělo, nebo se jedná o nadsázku? Jak to bylo možné? Setkali se s tímto jevem moji rodiče a prarodiče? Jaké postoje k němu zaujímali? V případě ideologicky zkreslených obrazů skutečnosti (např. umění ve službách socialismu) by měli žáci odhalit manipulaci. To pro ně může být atraktivnější než běžná reprodukce historických faktů. V průběhu odhalování manipulací se opět vynořuje řada otázek: Tomuhle lidé věřili? Co tím politická moc sledovala? Proč se někteří na těchto manipulacích podíleli? Navíc si žáci při analýze postupů ideologického přesvědčování osvojují řadu dovedností, které mohou využít v rámci kritického přístupu k dnešním mediálním sdělením.

Práce s ukázkami, které téma představují problémově, je založena na předpokladu formulování otázky. Vycházíme z toho, že alespoň aktivnější žáci se budou po zhlédnutí ptát. Role učitele spočívá v motivaci žáků, vede je k tomu, aby uvažovali nahlas. Každá ukázka je navíc doplněna krátkým metodickým komentářem ve formě otázky, který naznačuje možný směr analýzy a interpretace. I kladení dotazů představuje dovednost, kterou je potřeba rozvíjet. Počáteční pasivita, zejména u žáků, kteří jsou zvyklí na výklad, je pochopitelná. Na problémové otázky neexistuje jediná správná odpověď (na rozdíl od běžné reprodukce faktografických znalostí). Dějepisné poznání je prezentováno jako neuzavřené. Naznačené problémy zakládají živý vztah žáků k vlastní minulosti, orientují je k tomu, aby se k dějinám vraceli a problémová témata znovu promýšleli.